

Nr 417

Av herr Ohlin m. fl., om vissa skattelättnader.

(Lika lydande med motion nr 341 i Första kammaren)

Den i höstas — efter överenskommelse mellan företrädare för regeringen och centerpartiet — genomförda omläggningen av den direkta och indirekta beskattningen har medfört en höjning av skatten för stora grupper av inkomsttagare med låga och medelstora inkomster. Det gäller skattskyldiga utan barn i inkomstlägena 9 000—15 000 kronor för gifta och 6 000—9 000 kronor för ensamstående boende i förutvarande ortsgrupp V, d. v. s. stora delar av Norrland samt Stockholm. Även i övriga ortsgrupper kunde en viss skattehöjning beräknas uppkomma i vissa inkomstlägen (mellan 12 000 och 15 000 kronor, gift skattskyldig). Förslaget var i dessa delar uppseendeväckande illa avvägt. Finansministern kunde i riksdagsdebatten inte bestrida att förslaget skulle få de av oss påtalade, orättvisa konsekvenserna. Hans försvar att ifrågavarande grupper av skattskyldiga kunde förväntas komma att få barn och därmed erhålla det högre barnbidraget, varigenom skattehöjningen skulle elimineras, är av uppenbara skäl föga bärkraftigt. Dels kan detta inte gälla samtliga, dels förbisåg finansministern att det också uppträder en överflyttning i motsatt riktning, nämligen från gruppen barnfamiljer till den i skatteteknisk mening barnlösa gruppen i och med att barnet överskrider 16-årsåldern. Totalt sett blir därför många människor inom ifrågavarande låga och medelstora inkomstgrupper utsatta för en skattehöjning, som är orättvis och svår att försvara.

Ortsavdragen

För att undanröja skattehöjningarna i regeringsförslaget föreslog vi att Ortsavdragen skulle höjas ytterligare 200 kronor för gift skattskyldig och för ensamstående skattskyldig med hemmavarande barn under 16 år samt med 100 kronor för övriga ensamstående. Förslaget avvisades. Skälen för en ytterligare höjning av Ortsavdragen i enlighet med vårt förslag kvarstår med oförändrad styrka. Visserligen finns anledning att utgå från att den översyn av beskattningen som pågår genom allmänna skatteberedningen skall leda till en mera rättvis slutprodukt. Det är emellertid ovisst när en skatte-reform kan komma att beslutas på grundval av skatteberedningens arbete. Någon anledning att under »väntetiden» ogynnsamt behandla de inkomstgrupper som det här gäller finnes inte. Riksdagen bör därför inte underlåta att snarast justera höstriksdagens beslut i denna del. Det finns så mycket större anledning till detta som det statsfinansiella läget ytterligare något förbättrats i jämförelse med de uppgifter som förelåg för höstriksdagen.

Vi föreslår således att riksdagen nu beslutar höja Ortsavdragen med 200

kronor för gift och därmed i skattehänseende jämställd ensamstående skattskyldig samt med 100 kronor för annan ensamstående. Höjningen skall gälla fr. o. m. 1 januari 1963 och avse både den statliga och den kommunala inkomstskatten. Kommunerna skall kompenseras för den uppkommande minskningen i sitt skatteunderlag. Kompensationsregler avses att senare föreläggas riksdagen av Kungl. Maj:t avseende den i höstas beslutade ortsavdragshöjningen. Finansministern har t. v. ställt formen för kompensationen öppen. Reglerna bör utformas så att kompensation även kommer att ingå för den av oss föreslagna höjningen.

Inkomstbortfallet kan för en tolv månadersperiod beräknas till 135 milj. kronor, varav ca hälften faller på kommunerna. För statskassans del skulle för budgetåret 1962/63 uppkomma ett inkomstbortfall av 55 milj. kronor, inkl. kompensation till kommunerna.

Då ortsgupperingen nu avskaffats synes beteckningen »ortsavdrag» oegentlig och svårförståelig. En mera begriplig benämning vore skattefri botteninkomst eller skattefritt bottenavdrag. Vi förutsätter att en mera adekvat beteckning i författningarna än »ortsavdrag» kommer att föreslås i samband med skatteberedningens översyn av skattelagstiftningen.

Skatteskalorna

Även de i höstpropositionen föreslagna skatteskalorna för den statliga inkomstskatten var enligt vår mening mindre väl avvägda. De innebar nämligen en synnerligen brant stegring av marginalskatterna för inkomstskikten närmast ovanför den — utvidgade — proportionella delen i botten. Progressionen skärptes. För gift skattskyldig trefaldig marginalskatten inom en kort inkomstintervall och stiger från 10 procent vid en taxerad inkomst strax under 20 000 kronor till 30 procent vid en taxerad inkomst över 25 000 kronor. — Utöver dessa marginalskatter utgår den kommunala inkomstskatten, ca 15 procent. — Vi föreslog en sänkning av marginalskatterna i berörda inkomstskikt så att en jämnare skala kunde uppnås. Den av oss föreslagna skatteskalen hade följande utseende för den till *statlig* skatt *beskattningsbara* inkomsten (de i propositionen föreslagna skattesatserna anges inom parentes):

Beskattningsbar inkomst 1 000 kr.	Skatteskala	
	vårt förslag	(prop.)
Gifta		
0—12	10	(10)
12—16	18	(20)
16—20	26	(30)
20—25	33	(38)
25—30	38	(38)

I övrigt lika med propositionen.

Ogifta			
0—6	10	(10)
6—9	18	(20)
9—12	24	(25)
12—16	30	(30)
I övrigt lika med propositionen.			

Om de av oss föreslagna skalorna uttalade bevillningsutskottet att de finge ur teknisk synpunkt anses äga vissa företräden framför de i propositionen föreslagna. De skulle ge en jämnare stegring av skattesatsen vid stigande inkomster och underlätta en framtida breddning av de enhetliga skikten. Bevillningsutskottets majoritet ansåg emellertid att bristande statsfinansiellt utrymme lade hinder i vägen för avvikelse från propositionen och avstyrkte de av oss föreslagna förbättringarna av skalan.

Även om de vid höstriksdagen antagna skatteskalorna bör fattas som provisoriska i avvaktan på resultatet av skatteberedningens arbete, bör dock de påtagliga bristerna i skalorna — vilka indirekt erkändes även av utskottsmajoriteten — avlägsnas. Skattebortfallet genom de av oss föreslagna ändringarna, 145 milj. kronor för helt år och 45 milj. kronor det första budgetåret, är inte av sådan storlek att statsfinansiella hinder kan anses föreligga.

Vi föreslår att riksdagen nu måtte fastställa ändrade skatteskalor för den statliga inkomstskatten i enlighet med vad vi ovan angivit. De ändrade skatteskalorna skall gälla fr. o. m. 1963 års inkomster.

Förvärvsavdragen

Ett centralt krav på skatteområdet är enligt vår mening att beskattningen så långt möjligt utformas så att den inte försvårar viljan till extra arbetsinsatser eller på andra sätt verkar produktionshindrande. »Det måste löna sig att arbeta», bör vara en ledande tanke vid skattepolitikens utformning. Detta synsätt ligger bakom vårt förslag att sänka marginskatt och progression i skatteskalen, varigenom extrainkomster och inkomstökningar skulle bli något lindrigare beskattade.

En annan viktig del av skattelagstiftningen, där samma principiella syn underbygger krav på väsentliga reformer, gäller den utanför hemmet yrkesarbetande gifta kvinnans inkomstbeskattning. De nuvarande skattereglerna tar enligt vår mening i alltför otillräcklig utsträckning hänsyn till de faktiska merkostnader som i dessa fall är förenade med förvärvsarbetet utanför hemmet. Förvärvsavdraget är för lågt.

I den motion vi väckte vid höstriksdagen i fjol i skattefrågorna hade vi anledning att påtala att förvärvsavdragen helt förbigåtts i regeringens skatteproposition. I motionen framhölls bl. a.:

Det är uppenbart att storleken av de nuvarande förvärvsavdragen vida understiger de faktiska merkostnaderna — under alla omständigheter i de

fall där hustrun arbetar utanför hemmet och familjen har barn. Enligt en av 1954 års familjeutredning gjord undersökning, vilken avsåg att belysa hur mycket högre olika utgifter kan beräknas bli vid en ersättning av husmoderns arbetskraft med lejd arbetskraft eller annorledes betalda tjänster för hemmets skötsel, kunde de extra utgifter, som i en tvåbarnsfamilj har direkt samband med en heltidsarbetande hustrus förvärvsarbete, uppskattas till 5 000 kr. Undersökningen avsåg kostnadsläget år 1952. Enligt en senare gjord undersökning kan motsvarande kostnader i dagsläget beräknas till 7 000—7 500 kr. Andra undersökningar — bl. a. redovisade av 1951 års sambeskattningsrevision — ger vid handen att de särskilda kostnadernas storlek mindre har samband med antalet barn än med själva förekomsten av barn.

Härutöver bör vikt fästas vid ytterligare en synpunkt. Det är utan tvekan så att arbetsmarknaden undandras kvinnlig, kvalificerad arbetskraft, därför att vederbörande anser att nettobehållningen blir för liten efter skatt och övriga avbränningar genom kostnader som sammanhänger med förvärvsarbetet utanför hemmet. En väsentlig höjning av förvärvsavdragets maximum kan förväntas underlätta att dessa kvinnors arbetskraft och yrkeskunskaper kommer arbetsmarknaden till godo. I flertalet fall torde det här röra sig om välkvalificerad arbetskraft med särskild utbildning såsom sjuksköterskor, lärare och liknande. Ur samhällets synvinkel skulle en mera radikal reform av dessa skatteregler verksamt bidra till att lätta den påtagliga arbetskraftsbristen på vissa områden och dessutom medföra ett produktionstillskott.

Vi föreslog att förvärvsavdraget i de fall familjen har barn under 16 år skulle höjas från nuvarande 20 procent av kvinnans inkomst, utöver bottenavdraget om 300 kronor, till 25 procent av inkomsten och att avdragets maximibelopp skulle höjas från 2 000 kronor till 4 000 kronor. Härigenom skulle *alla* utanför hemmet förvärvsarbetande gifta kvinnor få ett högre förvärvsavdrag och motsvarande lättnad i skatten samtidigt som avdragets maximum bättre anpassades till de faktiska merkostnaderna. Förvärvsavdragets maximum, som nu nås vid en inkomst för kvinnan av 8 500 kronor, skulle uppnås vid 14 800 kronor.

Med hänsyn till att motsvarande omständigheter i allmänhet gäller de ensamstående barnförsörjarna med hemmavarande, minderåriga barn, vilket ofta påtalats i motioner till riksdagen, föreslog vi att samma avdrag skulle gälla för dem.

Härutöver föreslog vi utredning om en fortsatt reformering av förvärvsavdraget i följande hänseenden:

- a) En höjning av avdraget så att det bättre anpassades till merkostnaderna även *vid låga inkomstlägen*, t. ex. genom en mera markerad höjning av avdraget för inkomster i botten.
- b) En höjning av förvärvsavdraget också i de fall familjen inte har barn under 16 år och kvinnan har förvärvsarbete utanför hemmet.
- c) En översyn av reglerna beträffande barnets ålder — nu 16 år — för rätt till förhöjt förvärvsavdrag.

- d) En översyn av förvärvsavdragsreglerna i de fall gift kvinna har inkomst av jordbruk eller biträder maken i jordbruk eller rörelse, som innehas av honom.

Ingenting har inträffat som ger anledning till ändrat ståndpunktstagande. En väsentlig förstärkning av förvärvsavdraget anser vi fortfarande angelägen. Vi föreslår därför att riksdagen nu måtte besluta höja förvärvsavdraget i den omfattning vi här angivit samt begära utredning om fortsatt reformering av förvärvsavdragsreglerna i ovan angivna hänseenden. De högre förvärvsavdragen bör träda i kraft omedelbart och således tillämpas fr. o. m. 1963 års taxering. Inkomstbortfallet kan beräknas till 40 milj. kronor för helt år. Av tekniska skäl torde inkomstbortfallet så gott som i sin helhet falla på budgetåret 1963/64. Vid framräknandet av nämnda inkomstbortfall har emellertid ingen hänsyn tagits till den gynnsamma verkan på skatteunderlaget som förvärvsavdragshöjningen kan väntas medföra och som minskar storleken av inkomstbortfallet. Som belysning av denna effekt kan nämnas att ett tillskott till arbetsmarknaden på 1 000 personer tillför staten en ökad skatteinkomst av 3 å 5 milj. kronor.

Drivmedelsskatterna

Efter beslut av höstriksdagen i fjol har bensen- och motorbrännoljeskatterna höjts med 5 öre, resp. 4 öre per liter. De nya skattesatserna som trätt i kraft vid årsskiftet innebär en sammanlagd höjning av drivmedelsskatterna med 140 milj. kronor. Höjningen var enligt finansministern nödvändig för att kompensera skattebortfallet genom lättnaderna i inkomstskatterna och för att inte drivmedlen skulle förbilligas relativt till andra varor då om-sättningsskatten höjdes. Vi kunde inte dela finansministerns uppfattning. Hänsyn borde enligt vår mening tas till att drivmedlen redan förut var hårt beskattade, bensenen med 42 öre per liter och motorbrännoljan med 32,5 öre per liter. Skattesatserna motsvarade 55 resp. 58 procent av priset. Då statsfinansiella skäl inte kunde anses föreligga för drivmedelsskatternas höjning, borde avgörande vikt tillmätas den kostnadsspridande effekten av skattehöjningen. Denna borde enligt vår mening undvikas. Vi yrkade därför avslag på finansministerns förslag.

Vad gäller vägbudgetens finansiering, så föreslås i statsverkspropositionen visserligen en höjning av anslagen till vägväsendet med sammanlagt 140 milj. kronor, men även med en sådan uppräknning av anslagen beräknas inkomsterna under vägbudgeten nästa budgetår överstiga utgifterna med 186,8 milj. kronor.

Budgetsituationen har m. a. o. visat att det för vägbudgetens finansiering inte var nödvändigt att höja drivmedelsskatterna. Det finns ingen anledning att avvika från principen att vägstodnaderna bör täckas med motsvarande uttag av bilskattemedel. Vägväsendets behov kan helt tillgodoses i den i statsverkspropositionen föreslagna omfattningen med de före årsskiftet gällande

lägre skattesatserna för bensin och motorbrännolja. Skulle en höjning bli nödvändig i framtiden med hänsyn till vägbyggandets då föreliggande behov får den genomföras då. Det bör tilläggas att såvitt nu kan bedömas bilskatteinkomsterna med den årliga ökning av dessa, som officiellt beräknas, kommer att förslå till att t. v. täcka vägutfifterna enligt föreliggande planer.

En sänkning av drivmedelsskatterna skulle medföra en kostnadssänkning såväl för bilismen och trafikväsendet i övrigt som för företagsamheten och samhällsekonomin i dess helhet. Inte minst i rådande läge med dess pressade kostnadssituationen skulle ett undanröjande av skattehöjningen på drivmedlen vara till gagn för den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Vi föreslår av här angivna skäl att skattesatserna på bensin och motorbrännolja återföres till den före den 1 januari 1962 gällande nivån eller med 5 resp. 4 öre per liter. Sänkningen bör träda i kraft den 1 april 1962.

Budgetutrymmet

De lättnader i beskattningen som vi här föreslagit innefattar ett sammanlagt inkomstbortfall av 460 milj. kronor för helt år räknat. Härav skulle av uppbördstekniska skäl 240 milj. kronor falla på första budgetåret, 1962/63. I sistnämnda belopp har inräknats kostnaden för full kompensation till kommunerna för den av oss föreslagna höjningen av ortsavdragen.

Det i statsverkspropositionen framlagda budgetförslaget för finansåret 1962/63 innefattar ett överskott på driftbudgeten av 1 678 milj. kronor. Hänsyn har emellertid då icke tagits till vissa förutsebara utgiftsökningar, bl. a. genom höjda löner för de statsanställda. Klart är dock att ur statsfinansiell synvinkel de av oss föreslagna skattelättnaderna är väl genomförbara.

Vad gäller konjunkturutsikterna ger en översikt över utvecklingstendenserna inom skilda branscher och sektorer av samhällsekonomin en splittrad bild. De enskilda investeringarna beräknas under 1962 inte längre öka utan ligga kvar vid föregående års nivå. Stagnationen för investeringarna inom den privata sektorn skulle i och för sig medföra minskad sysselsättning inom byggnads- och anläggningsverksamheten. För att motverka detta planeras en ökning av de offentliga investeringarna. Försämrade avsättningsmöjligheter har iakttagits för flera branscher. Expansiva drag återfinnes inom verkstadsindustrien och konsumtionsvaruindustrien. Finansministerns slutsats blir att man för första halvåret 1962 kan tala om en god balans på arbetsmarknaden och inom samhällsekonomin i dess helhet. Utvecklingen för återstoden av året är enligt hans omdöme mera osäker. Utvecklingen beror i hög grad på vilken vändning konjunkturförloppet tar i utlandet.

För budgetpolitiken drar vi slutsatsen att en väsentlig överbalansering

av driftbudgeten för närvarande bör eftersträvas. Så skulle också bli den samlade effekten av de förslag som från vår sida framlägges.

Från vårt håll föreslås i annat sammanhang vissa mindre skattelättnader för företagsamheten och vissa smärre anslagsökningar i samma syfte. Även på vissa andra anslag inom budgeten anser vi att ökade insatser bör ske. Det gäller främst på det familjepolitiska området samt de kulturfrämjande åtgärderna. Stödet till det mindre jordbruket bör också förstärkas. De av oss föreslagna anslagsökningarna motvägs av föreslagna besparingar. Vi föreslår en viss avveckling av de generella bostadssubventionerna, med tyngdpunkten i de äldre husen. Besparingen uppgår till 55 milj. kronor nästa budgetår och 110 milj. kronor vid fullt genomslag. För att kompensera barnfamiljerna föreslår vi samtidigt en förstärkning av familjebostadsbidragen.

Vi erinrar vidare om att stämpelavgifterna inte har anpassats efter penningvärdeförsämringen. I avvaktan på en sedan flera år pågående översyn av avgiftssatserna i stämpelmedelsförordningen har vi tidigare föreslagit höjningar på vissa stämpelområden. Översynen är nu färdig och dess förslag är under remissbehandling. Vi förutsätter att utredningen kommer att föranleda proposition till årets riksdag, så att efter penningvärdeförsämringen justerade stämpelsatser kommer att, såsom utredningen föreslagit, gälla fr. o. m. den 1 juli 1962. Utredningens förslag skulle medföra en inkomstförstärkning av 16 milj. kronor.

Den förstärkning av samhällets stöd och insatser som från vår sida föreslås i skilda motioner innefattar en sammanlagd anslagsökning av ca 70 milj. kronor för budgetåret 1962/63. De av oss angivna besparingarna och inkomstförstärkningarna uppgår till ca 120 milj. kronor. Häri ingår ett från vårt håll väckt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts hemställan om att utöver det vanliga bidraget till SJ:s drift på 80 milj. kronor även ett anslag på 50 milj. kronor skall i *förväg* anvisas till täckande av beräknat underskott i SJ. Sådan förlusttäckning ges naturligen när förlustens storlek blivit känd. Vi föreslår därför att ifrågavarande anslag på 50 milj. kronor inte skall utgå. I vad mån anslagsminskningen kommer att utgöra en verklig besparing kan f. n. inte bedömas. Men att nu göra en anslagsanvisning anser vi onödigt och mindre rationellt.

För budgetåret 1963/64 innebär våra förslag en anslagsökning med ytterligare 10 milj. kronor och en besparing med ytterligare 55 milj. kronor.

Den av oss föreslagna budgetpolitiken innebär att av det i statsverkspropositionen redovisade överskottet — 1 678 milj. kronor — ca 250 milj. kronor skulle disponeras för en omedelbar lättnad i beskattningen. Även med hänsyn tagen till tillkommande utgifter skulle ett överskott av mycket betydande storleksordning kvarstå. Dessutom är även på inkomstsidan en förskjutning uppåt inte osannolik, som kan i viss mån uppväga de tillkommande utgifterna.

Ur budgetpolitisk synvinkel bör viss hänsyn också tas till de statsfinansiella förutsättningarna för budgetåret efter nästa. Bedömningen av de statsfinansiella förutsättningarna så långt fram i tiden måste å andra sidan emellertid bli ytterst osäker. Närmare ställningstagande till såväl utgifter som inkomster kan lämpligen inte ske förrän nästa år.

Skattelättnaden betyder visserligen ett inkomstbortfall för statskassan. Men den betyder också en förstärkning av de produktiva krafterna. En skattelättnad skall därför inte bara ses som »bortkastade och farliga» pengar. Den bör hellre betraktas som »en investering i människornas vilja till ökade insatser».

Med stöd av det anförda hemställes,

A. att riksdagen måtte

1. i huvudsakligt syfte att undanröja den höjning av skatten som höstriksdagens skattebeslut i fjol har medfört för stora grupper av skattskyldiga med låga och medelstora inkomster besluta höja den skattefria inkomsten (ortsavdragen) med 200 kronor för gift och för ensamstående skattskyldig med minderårigt barn och med 100 kronor för övriga skattskyldiga, avseende såväl statlig som kommunal inkomstskatt och att gälla fr. o. m. 1963 års inkomster,
2. fastställa ändrad skatteskala för statlig inkomstskatt i enlighet med ovan i motionen angivna förslag, att gälla fr. o. m. 1963 års inkomster,
3. besluta att förvärvsavdraget för förvärvsarbetande gift kvinna med hemmavarande barn under 16 år skall — utöver det fasta avdraget om 300 kronor — förstärkas så, att det nuvarande kvotavdraget, som är 20 % av inkomsten, höjes till 25 % av inkomsten och att avdragets maxibelopp, som nu är 2 000 kronor, höjes till 4 000 kronor, att gälla fr. o. m. 1962 års inkomster,
4. besluta att ensamstående barnförsörjare med hemmavarande barn under 16 år skall ha rätt till samma förvärvsavdrag som ovan angivits för förvärvsarbetande gift kvinna, att likaledes gälla fr. o. m. 1962 års inkomster,
5. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av och senare förslag till riksdagen om en fortsatt reformering av förvärvsavdragsreglerna, innefattande en höjning av avdraget i syfte att bättre tillgodose förvärvsarbetande gifta kvinnor med låga inkomster, samt en höjning av förvärvsavdraget, även i de fall familjen inte har barn under 16 år och kvinnan har förvärvsarbete utanför hemmet, jämte översyn av reglerna beträffande barnets ålder för

rätt till förhöjt förvärvsavdrag ävensom av förvärvsavdragsreglerna i de fall gift kvinna har inkomst av jordbruk eller biträder maken i jordbruk eller rörelse som bedrivs av honom,

6. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till årets riksdag angående justering av stämpelmedelsförordningen i anledning av den förra året avslutade utredningen (SOU 1961:37),

7. besluta att sänka skatten på bensin med 5 öre per liter och på motorbrännolja med 4 öre per liter fr. o. m. den 1 april 1962, samt

B. att vederbörande utskott måtte utarbета förslag till erforderliga författningstexter.

Stockholm den 25 januari 1962

Bertil Ohlin

Sven Wedén

Gustaf Kollberg

Brita Elmén

Henning Gustafsson

Wald. Svensson

i Skellefteå

Sven Gustafson

Manne Ståhl

i Göteborg